

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Tárgy

Hely

Idő

Személy

027.1
0. sz. k.
"1925"

Magyar könyvtárpolitika.

Irta Balogh József.

A magyar kulturális politikának nemcsak a háború után lett mostohagyermek a könyvtárügy. Tudományos életünk tudva-lévően már évtizedek óta súlyosan szynli a nagy magyar közkönyvtár: egy Magyar Nemzeti Könyvtár hiányát. Könyvtár-ügyünk egy emberöltő óta stagnál. A fővárosban több, különböző jellegű kisebb-nagyobb könyvtár éli a maga külön életét, — de élet korántsem jelent itt: fejlődést, gyarapodást, lendületet. A meddőségnek okait csak kistrészen kell a háboruban és a háboruvesztésben keresnünk. Az okok zöme régi szerkezeti és szervezeti fogyaté-kosságokban rejlik.

Mit jelent a Nemzeti Könyvtár hiánya a nemzet szellemi életének nézőpontjából? Jelenti annak az intézménynek hiányát, amely egyetemes, általános és szuverén jellegénél fogva hivatott és képes rá, hogy a magyar szellemi életet a világ tudomá-nyos termelésével kapcsolatban tartsa és magában felhalmozza mindam javakat, amelyek művelődési "organizmusunk szá-zéfe szervének segítségével a magyarság legsajátabb szellemi kincseivé áthasonul-hatnak. Ebből a nézőpontból egy nagy közkönyvtár, amely alapja és kerete a nemzet szellemi életének, fontosságát te-kintve, egy szinten áll a nagy közoktatási szerkezetekkel: a nemzetnevelésnek, az ismeretterjesztésnek, az öncélú tudós ku-tatásnak első forrása. Az egyetemes és tu-dományos intézetek, a tudós társulatok és az iskolák munkája nála nélkül meddővé válnék.

Könnyen megérthető, hogy ennek az in-tézménynek a szó legteljesebb értelmében középpontinak kell lennie. Korunk tudomá-nyos élete oly mértékben specializáló-dott, a szakmáknak és szakoknak szét-válása oly teljes és az áttekintés és a szin-tézis szükségéje éppen ezért oly parancsoló, hogy szakmai könyvgyűjteményekkel a tu-dományosság szükségét kiszolgálni nem lehet. Speciális kézi-könyvtárak kellenek és vannak is, de semmiképp sem pótol-hatják az egyetemes közkönyvtárt, amely-nek feladata az, hogy az állam minden polgárát, aki ismereteket keres, mindama könyvekkel ellássa, amelyeknek megszer-zése az államra nézve észszerű és elérhek-

Szerző: Balogh József

Cím: Magyar könyvtárpolitika

Forrás: Budapesti Hírlap

3p

(Hely)

1935. 11. 22.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Eppen ezért az egyetemi gyűjtemények és szemináriumok könyvtárai (ha szerepüket és feladatukat egyesek gyakorlata félre is értették) a közkönyvtár problémája néző-pontjából közömbösek. A nagy könyvtár-nak kettős funkciója van: olvasóhelyet biz-tosít mindenkinek, aki könyvét az olvasó-teremben kívánja használni és kölcsön-könyvtár mindazok számára, akiknek fog-lalkozása és izlése így kívánja meg. Olyan intézmény, amely e feladatoknak csak egyikét-másikát és nem összességét oldja meg, szükségszerűen fogyatékos. Ilyen fo-gyatékos intézményeknek, fájdalom, bővé-ben vagyunk, míg az általános könyvgyű-temény szellemi életünknek nagy kárára mindenkor hiányzott.

A budapesti közkönyvtárak mai álla-pota és fejlődésüknek iránya semmiképp sem vigasztaló. Régi, alapvető szerkezeti fogyatékoságaik újból előtűnnek ma, ami-kor az állam — a háboruverte sebek be-hegesztésére — ismét olyan dotációt álla-pított meg gyűjteményeink számára, aminő némiképpen arányban áll a háború előtt élvezett átalánnyal. Mik ezek a szer-kezeti fogyatékoságok? Ha az egyetemes, általános és szuverén magyar közkönyvtár hiánya fájdalmas is, mégis elképzelhető-k olyan szurrogátumok, amelyek ideig-óráig pótolják a Magyar Nemzeti Könyvtárt. Sajnos, a meglévő intézmények a szurro-gátum feladatait is csak hézagosan teljesi-tik. Budapest négy, többé-kevésbé általá-nos jellegű, nagy közkönyvtára a káros specializálódás kórképét nyújtja. A Ma-gyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-Könyv-tára u. n. „jelenléti“ könyvtár, vagyis könyveket a nagyközönségnek csupán ol-vasótermében bocsát rendelkezésére és gyűjtésében főként a magyar irodalom előlételeire szorítkozik. A Fővárosi Köny-

tár bizonyos, itt részletesebben nem tag-lalándó genetikai okoknál fogva még csak nemrégiben is a társadalomtudományok és a határos diszciplínák legmodernebb gyű-teménye volt: „általános“ célú és jellegű könyvtár — szűkreszabott „speciális“ gyűjtési körrel! Az Akadémia könyvtára számára az adminisztrációs és anyag-okok egész sora lehetetlenné tette a módszer gyarapodást és a szerves fejlődést: sok kincse van, még több nélkülözhetetlen idő-szaki kiadvány tulajdonosa, de összessé-gében még sem egyéb tarka, fölöttébb egyenlőtlen mozaiknál, — „kövület“, amely-nek értéke szellemi életünk nézőpontjából elenyésző. Fűzzük még hozzá, hogy az Akadémiák nyugaton a legritkább esetben könyvtár-mentőket, — e tudományos testü-letek céljaival egy közkönyvtár igazga-tása, — anyagi erejükkel egy általános

hasznu gyűjtemény gyarapítása nem egyéz-tethető össze.

Látnivaló, hogy a nagy nemzeti könyv-tár feladatainak egyes részeit sem vállal-hatják át a felsorolt gyűjtemények: még szurrogátumként sem használhatók. Az egyetlen könyvtár, amely ma Magyarorszá-gon az általános könyvgyűjtemény látsza-tát adja, az Egyetemi Könyvtár. Ennek a gyűjteménynek sem terve, sem fejlődése, sem pedig jellege nem kifogásolható. Egé-szen meglepő, szinte érthetetlen, hogy ez a könyvtárunk nem volt képes rá, hogy azt a helyet vivja ki magának a nemzeti tudományosság organizmusában, amelyre hivatva volt. A legjobb indultu bíráló is kénytelen lesz megállapítani, hogy az Egyetemi Könyvtár és a művelt magyar közönség közt fölöttébb laza a kapcsolat s hogy ez az intézmény több irányban el-maradt. Elmaradt könyvanyagában az európai tudomány fejlődésétől; elmaradt adminisztrációjában a milliós magyar fővárosától, amelynek — ismételjük — ösz-szes tudományos könyvigényeit ez a gyű-temény volt hivatva kiszolgálni. Elmaradt főként technikai tekintetben, nemcsak a nyugati könyvtárak mögött, hanem képte-len volt még azokat az eredményeket is a magáévá tenni, amelyeket Magyarország másutt már elért: p. o. a kolozsvári egye-temi könyvtárban és a Fővárosi Könyvtár-ban. Olvasó- és kölcsönzőhelyiségei, könyv-raktárai, mindenekelőtt folyóiratszubája (amelyre még visszatérünk) évtizedek óta a rendszeres forgalomnak súlyos akadályai; a tudományos fogyatékoságok, különösen azonban az ügyviteli hibái nem kis részben ezekből a technikai vétkekből fakadnak. Ha manapság számos elsőrendű tudományszakban a kutatások hazánkban — könyvek híján — lehetetlenek, ennek okát

az Egyetemi Könyvtár elszomorító állapotában kell keresnünk. De a cikk célja nem lehet meddő rekriminálás és részletes bírálatba még akkor sem bocsátkozhatnánk belé, ha ennek nem volna meg szükségképp a gáncsoskodás látszata. Be kell érünk azzal, hogy a szakemberek és a könyvtárhasználó közönség ítéletére és évtizedes tapasztalatára hivatkozzunk: egyetlen általános jellegű közkönyvtárunk mai állapotában, fájdalom, nem alkalmas leg-sajátabb feladatának teljesítésére.

Mire van szükség? A válasz egyszerűnek látszik: módszeres, áldozatkész, általános elvekhez ragaszkodó *könyvvásárlásra* és olyan organizációra, amely a könyveket kényelmesen, könnyűszerrel mindenki számára hozzáférhetővé teszi. Ez a mai napi szükség; ezen túl fekszenek távolabb eső célok, — a nemzeti könyvtárpolitika céljai.

E célok elseje *könyvtárhasználó közönség nevelése*. Teljességgel elfogadhatatlan az az érvelés, hogy mai könyvtári intézményeink kielégítőek, mert nagyobb és jelesebb szervezetnek „nem volna nálunk publikuma“. Kétségtelen, hogy a könyvtár a nemzetnevelésnek ugyanolyan szerve, mint a közoktatás: publikumát önmagának és önmaga számára kell felnevelnie. A könyv vonzóereje csodálatos. Egyik könyv a másikat vonzza; könnyűszerrel kimutatható, hogy ott, ahol óriási közkönyvtárak állnak a nagyközönség rendelkezésére, ugyanennek a közönségnek a *könyvvásárló kedve* nem csökken, hanem növekszik. A könyvtárak sikerének azonban titkai vannak, — nyílt titkok. Csak egyféle könyvtárpolitika képzelhető: a *demokratikus*. Mit jelent a demokratikus könyvtárpolitika? A könyvtári bürokratizmus kiküszöbölését, vagy — ami ezzel egyértelmű — gondos leplezését. A közönségnek oly közel kell férkőznie a könyvespolchoz, amely közel csak a könyvtári vagyon biztossága megengedi. A könyvtárnak a legélelnekebb figyelemmel kell kísérnie *publikumának tudományos érdeklődését és óhajtásait*: azokat a könyveket kell megvásárolnia, amelyeket keresnek és kívánnak. Igen fájdalmas, hogy ma még a tudós kutató is arra kényszerül hazánkban, hogy a *történetesen meglévő* műveket olvassa és nem férhet hozzá azokhoz a munkákhoz, amelyeknek ismeretét buvárkodása megkívánja.

A közönség nevelését s általában könyvtárügyünk reformját csak módszeresen képzett, lelkes, modern *könyvtárosi kar* végezheti el. Régi fogyatékossága tudományos életünknek a speciális könyvtárosi minősítés hiánya. Nem lesz elég e célra főiskolát teremtenünk, hanem gondos válogatás és tudományos előképzettség — nyelvi és bibliografiai tudás — alapján kell majd a tisztviselői kart kiegészíteni. Külföldi tanulmányutak e téren is hasznosak lesznek, — *egyedül* ez az eszköz itt sem fog üdvözíteni.

A *könyvkölcsönzést* minden lehető esz-közzel meg kell könnyíteni: a könyvtár csak utolsósorban muzeum vagy raktár, amely kincseit *őrzi*. A legnagyobb liberalizmusnak kell az olvasóteremben érvényesülnie; a terem kézikönyvtárának célja az, hogy a standard-művekhez mindenki, nyomban és korlátlanul hozzátérhessen. Semminő érveléssel nem védhető az Egyetemi

Könyvtár régi rendszere, amely az olvasótermi kézikönyvtár használatát körülményesen kitöltött kéréslapokhoz fűzi.

Mindenekelőtt azonban a *katalógus-rendszereknek* kell megváltozniok. A könyvtár belső munkáját szolgáló, u. n. „törzskatalógustól” el kell különíteni a közönség céljait segítő, külön helyiségben használható kényelmes és ügyes kézikatalógust. E téren a Széchenyi-Könyvtárnak is pótolnivalója van, de teljességgel elavult és legsürgetőbb megújításra vár az Egyetemi Könyvtár dobozrendszere: az elkallódásnak, a zavarának, a lopásnak e melegágya.

Mindezek azonban részletek, amelyeket a szakemberek nagyon is jól ismernek, de amelyeknek aprólékos ismertetése nem való hirlap hasábjaira. Ami a nagy nyilvánosságra tartozik, az elsősorban a következő:

Könyvtárügyünknek elsőbbségben *sürgős reformokra* van szüksége, utóbb *reformációra*. Reformokra, azaz gyors és praktikus intézkedésekre, hogy legalább egy vagy két magyar könyvtárban friss vérkeringés induljon meg, amelynek eredményeképp már a közeljövőben élvezhessük, ami megvan és meghódíthatunk ami hiányzik.

Könyvtárpolitikánk reformátora azonban messzefekvő célt fog maga elé tűzni. Már a reformok tervét olyként fogja megrajzolni, hogy szemé előtt ott lebegjen a *Magyar Nemzeti Könyvtár*. E cél felé több út vezethet, — a legjobb: a legrövidebb. Érdekében sok áldozatot kell hozni s a legkisebb lesz a céltalan *decentralizálás megszüntetése* és életképtelen szervezetek kiküszöbölése. A magyar könyvtárpolitika reformátora munkáját azzal fogja tehát kezdeni, hogy a meglévő közkönyvtárakat előbb „*entente cordiale*”-ba kényszeríti, majd egységes szervezetbe, amelyben mindegyiknek megvan a maga körülhatárolt funkciója. A céltalanság és ésszerű-

lenség bűnös fényezés, amelyet szegénységünkben nem engedhetünk meg magunknak. Azoknak az intézményeknek, amelyek csak a mult és a tehetetlenség jogán élnek, *el kell tűnniök*; az életképeseknek minden látszólagos akadály ellenére *össze kell fonódniok*. A szeparatizmusnak, amely egyes tudományzakokban tultengést idéz elő, míg más diszciplínákban könyvinség van, s amely végső sorban csak azt eredményezi, hogy a kis magyarság könyvek helyett a decentralizáltságunk u. n. rezsi-jére költi el aranyait, helyet kell aJnia a centralizmusnak és az egyecéluságnak.

Évek óta halljuk, hogy legnagyobb szegénységünk idején is építkezünk, sulyos és dicséretes áldozatokat hozván a művelődés javára. Távol áll tőlünk, hogy a *Magyar Nemzeti Könyvtár* épületét, amelynek régen kellene már állania, akár valamelyik vidéki egyetem, akár pedig a Nemzeti Színház építkezésének rovására sűrűsük. De lehetetlen megfelekednünk róla, hogy egyetemünk van négy, használható közszínházunk talán több is a kelle-ténél és a Nemzeti Színház is jól átja el hivatását mai hajlékában. Hasznavehető, modern, tervszerű fejlődést biztosító könyvtáráépületünk pedig Budapesten még sohasem volt. Már pedig e nélkül könyvtárügyünk reformációja s következőképp tudományos életünk kibontakozása elképzelhetetlen.

A magyar művelődéspolitikai egyik legelső parancsoló szüksége nagy, modern, legalább félszázadra elégséges és azután is fejleszthető könyvtáráépület megteremtése, amelyben mihamarabb egyesíthetjük (a szervezeti elkülönültség megőrzése mellett) a magyarság muzeális könyvgyűjteményét, a Széchenyi-Könyvtárt, és hazánk egyetlen „általános, egyetemes és szuverén” tudományos kölcsönkönyvtárát: az addig már megifjodott és meggazdagodott Egyetemi Könyvtárt.